

TIESAS PROCESA IZSPĒLE CILVĒKTIESĪBĀS

Latvijas Republikas atbilde uz Āra Vakariņa pieteikumu Eiropas Cilvēktiesību tiesai par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5., 8., 11., un 14. panta pārkāpumu

IZSPĒLES IECEĻOTĀJI

Rīga 2018

Saturs

1. KĀZUSA ATRISINĀŠANAI BŪTISKO FAKTU IZKLĀSTS	3
2. KĀZUSA ANALĪZES KOPSAVILKUMS	5
3. PRASĪBAS PIENĒMAMĪBA IZSKATĪŠANAI.....	6
3.1. Konvencijas 35. panta piemērojamība.....	6
3.2. Kompensējošie mehānismi nav izsmelti	6
3.3. Prasības iesniegšanas termiņš par 5. panta pārkāpumu ir pārkāpts	7
4. PAR KONVENCIJAS 5. PANTA PĀRKĀPUMU	9
4.1. Konvencijas 5. panta piemērojamība.....	10
4.2. Konvencijas 5. pantā paredzēto tiesību ierobežojums.....	10
4.3. Konvencijas 5. panta ierobežojums ir noteikts ar likumu	10
4.4. Konvencijas 5. panta ierobežojuma leģitīmais mērķis	12
4.5. Brīvības atņemšanas nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā	13
4.5.1. Brīvības atņemšana kā neatliekama sabiedriskā nepieciešamība	13
4.5.2. Vai brīvības atņemšana ir samērīga ar tās leģitīmo mērķi?	14
6. PAR KONVENCIJAS 11.PANTA PĀRKĀPUMU	16
6.1. Konvencijas 11. panta piemērojamība.....	16
6.2. Konvencijas 11. pantā paredzēto tiesību ierobežojums.....	16
6.3. Konvencijas 11. panta ierobežojums ir noteikts ar likumu	17
6.4. Konvencijas 11. panta ierobežojuma leģitīmais mērķis	18
6.5. Pulcēšanās brīvības ierobežojuma nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā.....	18
6. PAR KONVENCIJAS 14. KOPSAKARĀ AR 8. PANTA PĀRKĀPUMU.....	21
6.1. Konvencijas 14. panta piemērojamība.....	21
6.2. Konvencijas 8. panta piemērojamība.....	21
6.3. Diskriminējošā norma ir noteikta ar likumu	22
6.4. Diskriminācijas esamība konkrētajā situācijā.....	23
6.5. Attieksme ir atšķirīga nesalīdzināmos apstākļos.....	23
6.6. Atšķirīgās attieksmes leģitīmais mērķis	25
6.7. Diskriminācija ir samērīga ar leģitīmo mērķi	25
7. LITERATŪRAS SARAKSTS	28

1. KĀZUSA ATRISINĀŠANAI BŪTISKO FAKTU IZKLĀSTS

A. Lietas apstākļi

1. Pret Āri Vakariņu (turpmāk: Pieteicēju) kā restorāna “Mazā Tokija” īpašnieku sāktais Kriminālprocess, kas ierosināts pēc žurnālistu materiāliem, un kura laikā tika piemēroti ar brīvības atņemšanu nesaistīti drošības līdzekļi, pēc izmeklēšanas noslēdzās ar notiesājošu tiesas spriedumu 2015. Gada 14. decembrī un tiesas lēmumu grozīt Pieteicējam piemērotos drošības līdzekļus uz apcietinājumu.

B. Notikumi pēc notiesājoša tiesas sprieduma pasludināšanas, Pieteicēja lūgumi un sūdzības

2. Pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību, protestējot par viņam piemēroto drošības līdzekli un 2015. gada 28. decembrī tika ierosināta apelācijas tiesvedība, vienlaikus informējot Pieteicēju, ka no lietas nodošanas apelācijas instances tiesai līdz iztiesāšanas uzsākšanai iespējams pārskatīt piemēroto drošības līdzekli tikai tādu veselības vai ģimenes apstākļu dēļ, kas var būt par pamatu apcietinājuma atcelšanai vai grozīšanai vai lietas iztiesāšanas uzsākšana tiek noteikta uz laiku, kas ir ilgāks par 2 mēnešiem pēc lietas saņemšanas tiesā.

3. Tā kā lietas iztiesāšanas uzsākšana tika nozīmēta pēc vairāk nekā 3 mēnešiem, Pieteicējs lūdza izvērtēt turpmāka apcietinājuma nepieciešamību, taču apelācijas instance šo Pieteicēja lūgumu 2016. gada 28. janvārī noraidīja, pamatojot lēmumu ar apstākļu, kas bijuši pamatā drošības līdzekļa piemērošanai, nemainību.

4. Pieteicējs vērsās pie cietuma administrācijas (turpmāk: Administrācija), interesējoties par iespējām strādāt ieslodzījuma vietā. Pēc atļaujas saņemšanas no uzraugošā prokurora, administrācija, norādot uz apstākļiem, tomēr atļāva viņam veikt noteiktus pienākumus ieslodzījuma vietas apkalpē.

5. Tā kā Pieteicējam bija radusies vēlme dibināt “Rīgas Centrālcietumā nodarbināto ieslodzīto arodbiedrību (turpmāk: Arodbiedrība), Pieteicējs vērsās pie Administrācijas ar lūgumu noturēt dibināšanas kongresu, taču 2016. gada 3. septembrī saņēma rakstisku atteikumu, kurā Administrācija izklāstīja atteikuma iemeslus, par pamatu minot ieslodzījuma izpildes kārtību un drošības apsvērumus.

6. 2016. gada 3. septembra vēstulē Administrācija atbildēja arī uz Pieteicēja lūgumu tikties ar sievu un diviem bērniem uz 6 līdz 48 stundām. Pieteicējs iepriekš jau bija iesniedzis divus līdzīga satura

lūgumus. Pieteicējs iesniegumā norādīja apstākļus, kas padarītu šo tikšanos par īpaši svarīgu. Administrācija norādīja, ka Pieteicējs pašlaik ir apcietinātā statusā un ilgstošā satikšanās apcietinātai personai nav paredzēta, tādejādi noraidot Pieteicēja lūgumu.

7. Pieteicējs vērsās ar sūdzību pie Ieslodzījuma pārvaldes (turpmāk: Pārvalde), kurā norādīja, ka Administrācijas vēstule ir prettiesiska. Administrācija nelikumīgi ierobežojot viņa sabiedrisko aktivitāti liedzot dibināt Arodbiedrību. Tāpat tika apstrīdēta iestādes faktiskā rīcība, liedzot viņam satikšanos ar ģimenes locekļiem, kas būtu ilgāka par likumā noteikto minimālo vienas stundas tikšanās ilgumu. Pieteicējs norādīja, ka viņš apcietinājumā atrodas jau vairākus mēnešus, un krimināllietas izskatīšana apelācijas instancē nebūt netuvojas noslēgumam, kas vēl vairāk paildzina viņa tiesību uz privāto dzīvi aizskārumu. Pieteicējs neuzskata, ka ilglaicīgās satikšanās kādā veidā varētu ietekmēt kriminālprocesa mērķu sasniegšanu, un pēc būtības viņš atrodas līdzvērtīgos apstākļos ar notiesātajām personām.

8. Ar Pārvaldes 2016.gada 15.septembra lēmumu Pieteicēja sūdzība noraidīta, balstoties uz jau iepriekš Administrācijas vēstulē norādītiem argumentiem un faktu, ka Pieteicēja norādītie apstākļi nav netipiski.

C. Sekojošās tiesvedības

9. Pieteicējs pārsūdzēja lēmumu Administratīvajā rajona tiesā (turpmāk: Administratīvā tiesa), kurā tika pārsūdzēta faktiskā rīcība noturēt biedrības dibināšanas kongresu, Administratīvā tiesa ar 2017.gada 10.janvāra lēmumu nolēma izbeigt tiesvedību. Savukārt daļā par Rīgas Centrālcietuma faktiskās rīcības, nenodrošinot viņam ilgstošo satikšanos, atzīšanu par prettiesisku, Administratīvā tiesa 2017.gada 16.janvāra spriedumā pieteikumu noraidīja.

10. Daļā par tiesvedības izbeigšanos Administratīvās tiesas process noslēdzās ar Augstākās tiesas 2017.gada 20.decembra lēmumu, atstājot negrozītu Administratīvās tiesas lēmumu. Savukārt pārējā daļā Augstākā tiesa ar 2018.gada 30.janvāra lēmumu atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību.

11. 2016. gada 15. jūnijā Pieteicējs vērsās Eiropas Cilvēktiesību Tiesā (turpmāk: ECT) sakarā ar Eiropas Cilvēktiesību un Pamatbrīvību Aizsardzības Konvencijas (turpmāk: Konvencijas) 5. panta pārkāpumu. 2018.gada 10.februārī Pieteicējs vērsās ar pieteikumu ECT par Konvencijas 11.panta, 8.panta kopā ar 14.panta pārkāpumu.

12. Savā atbildes rakstā Valdība uzsvēra, ka pastāv Konvencijas 35.panta ceturtajā daļā norādītie šķēršļi sūdzības izskatīšanai tiesā, savukārt Pārvaldes rīcība bija tiesiska, un Pieteicējs nemaz nav vērsies Reģistrā. Tā norādīja, ka Pieteicēja tiesības uz privātās dzīves neaizskārumu ierobežojums ir bijis un ka Pieteicējs neatrodas salīdzināmos apstākļos ar notiesātajiem.

2. KĀZUSA ANALĪZES KOPSAVILKUMS

1. Valdība uzskata, ka prasība ir nepieņemama izskatīšanai Konvencijas 35. panta izpratnē, jo Pieteicējs ir iesniedzis sūdzību laikā, kad vēl turpinājās apelācijas tiesvedība kas varētu lemt gan par Pieteicēja atbrīvošanu, gan lemt par atbilstošu kompensāciju. Tas nav vērsis pret valsti morālā kaitējuma prasījumu CL 1635. panta kārtībā un pārkāpis prasījuma iesniegšanas termiņu par 5. panta pārkāpumu.

2. Valdība uzskata, ka Konvencijas 5. pants nav pārkāpts, jo tiesai ir tiesības noteikt apcietinājumu par smagu noziegumu, un tā leģitīmais mērķis ir novērst varbūtību, ka Pieteicējs aizbēg pirms galīgā sprieduma paziņošanas, vai izdara kādu noziegumu. ECT judikatūra ir atļāvusi piemērot apcietinājumu pēc notiesāšanas, jo varbūtība, ka Pieteicējs aizbēgs, zinot, ka notiesāšanas iespēja ir ļoti reāla, ir lielākas nekā pirmstiesas izmeklēšanas laikā.

3. Valdība uzskata, ka Konvencijas 11. pants nav pārkāpts, jo ar ierobežojumu tiek sasniegts leģitīmais mērķis- drošība ieslodzījuma vietās. Ierobežojums rīkot publiskās tikšanās ir arī samērīgs, jo nenodrošinot drošību ieslodzījuma vietās, tiktu apdraudēta arī sabiedrības drošība. Dibinot Arodbiedrību no tā izrietētu ieslodzīto un notiesāto tiesības streikot un sazināties vienam ar otru. Neievērojot Ieslodzījuma vietās noteikto strikto dienas kārtību, ieslodzītie radītu draudus sabiedrības drošībai.

4. Valdība uzskata, ka 14. pants ņemot kopsakarā ar 8. pantu nav pārkāpts, jo Pieteicējs patiesībā neatrodas salīdzināmos apstākļos ar notiesātajiem, jo tiesa vēl var lemt par viņa atbrīvošanu no apcietinājuma. Otrkārt, Pieteicējs vēlas pret sevi labvēlīgāku attieksmi, pagērējot sev no likuma neizrietošas tiesības. Valstij nav pienākuma nodrošināt ieslodzītām, tomēr vēl nenotiesātām personām tiesības uz ilgstošo tikšanos, ko ir atzinusi arī ECT.

5. ECT nekad savos spriedumos nav definējusi, ka Pieteicēja minētie “īpašie apstākļi” būtu iemesls tomēr piešķirt tam ilgstošās tikšanās. Turklāt šādi “īpaši apstākļi”, ņemot vērā Pieteicēja ilgstošo laulību, rada bažas, ka Pieteicējs varētu to izmantot Kriminālprocesa traucēšanai, nododot sievai kādas ziņas. Gadījumos, ja tiek konstatēti šādi apstākļi, ECT ir atzinusi par samērīgu liegumu uz ilgstošo tikšanos.

3. PRASĪBAS PIENĒMAMĪBA IZSKATĪŠANAI

3.1. Konvencijas 35. panta piemērojamība

[1] Konvencijas 35 panta 1. un 4. daļas nosaka: 1. daļa: *“Tiesa var izskatīt lietu vienīgi tad, ja ir izsmeltas visas iekšējās apstrīdēšanas vai pārsūdzības iespējas vispārātzīto starptautisko tiesību normu izpratnē un ja sūdzība ir iesniegta sešu mēnešu laikā, skaitot no dienas, kad ticis pieņemts galīgais lēmums minētajā lietā”*.

4. daļa: *“Tiesa noraida jebkuru sūdzību, kuru tā uzskata par nepieņemamu saskaņā ar šī panta nosacījumiem. Tā var šādi rīkoties jebkurā tiesvedības stadijā.”*

[2] Valdība kā atbildētāja puse uzskata, ka pastāv Konvencijas¹ 35. panta 4. daļā norādītie šķēršļi sūdzības izskatīšanai ECT attiecībā uz 5. panta pārkāpumu. Minētās Konvencijas 35. panta 4. daļas izpratnē.” Proti, sūdzība iesniegta pirms ir noslēgusies tiesvedība krimināllietā un apsvērumi pieteicējam būtu jāpauž vienlaikus ar sūdzību par pieņemto spriedumu.

3.2. Kompensējošie mehānismi nav izsmelti

[3] Pieteicējs nav arī vērsies nacionālā līmeņa tiesā, prasot nemantiskā kaitējuma atlīdzību CL 1635. panta kārtībā². Šādas tiesības ļautu nacionālajām tiesām lemt par efektīvu kompensējoša mehānisma esamību tiesību aizskāruma gadījumā un lemt par atbilstošu atlīdzību. Saskaņā ar ECT judikatūru, tas bija jādara laika posmā no notiesāšanas brīža, taču ne laikā, kad sūdzību iesniedz ECT³. No iesnieguma skaidri izriet, ka Pieteicējs šādu kompensējošu līdzekli vispār nav lūdzis.

[4] Valdības puse norāda, ka sūdzība par iespējamu Konvencijas 5. panta pārkāpumu ir iesniegta laikā, kad nav noslēgusies apelācijas tiesvedība, kas kā *„iekšējās apstrīdēšanas vai pārsūdzības iespēja vispārātzīto starptautisko tiesību normu izpratnē”* (Konvencijas 35. panta 1. daļa) varētu lemt par morālā kaitējuma piedziņu par labu Pieteicējam sakarā ar Pieteicēja ieskatā nepamatoto apcietinājuma piemērošanu.

Pieteicējs nav izsmēlis iekšējās apstrīdēšanas vai pārsūdzības iespējas

35. panta 1. daļas piemērošanā ECT būtu jāvērtē 6 kritēriji⁴:

1. Elastību šīs normas piemērošanā
2. Saskaņotību ar vietējiem likumiem un noteikumiem

¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 143/144 (858/859), 13.06.1997.

² LR Civillikums "Valdības Vēstnesis", 41, 20.02.1937

³ ECT 2013. gada 9. jūlija spriedums lietā Varnas pret Lietuvu Nr. 42615/06, 89. punkts

⁴ European Court of Human Rights, Practical Guide on Admissibility Criteria, Council of Europe 2014, 23-24. lpp. (pieejams: www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Admissibility guide)) [apskatīts 29.03.2018]

3. Vismaz viena kompensējoša mehānisma esamību
4. Sūdzības par cilvēktiesību aizskārumu esamību nacionālajā līmenī vismaz pēc būtības
5. Pieejamību
6. Kompensējoša mehānisma patiesu esamību un paļaušanos uz līdzekļa efektivitāti

3.3. Prasības iesniegšanas termiņš par 5. panta pārkāpumu ir pārkāpts

[5] Kā atzinusi ECT savā praksē, 35. panta 1. daļas mērķis ir dot Konvenciju parakstījušām pusēm novērst vai vērst par labu iespējamās cilvēktiesību pārkāpumus pirms šādas sūdzības tiek iesniegtas ECT⁵.

[6] Valdības ieskatā nepastāv šaubas par apelācijas tiesvedības atbilstību šiem 6 iepriekšminētajiem kritērijiem. Apelācijas iespēja nav tikai formāla, tā pastāv arī pavisam reāli un ir piemērota atbilstoši vietējiem likumiem un noteikumiem, ko pierāda arī paša Pieteicēja rīcība, izmantojot šo pārsūdzības iespēju nacionālā līmenī. Apelācijas tiesvedības ilgumu nevar vērtēt pēc statistiskiem datiem un būtu jāņem vērā arī lietas sarežģītība. Nepamatota ir Pieteicēja atsaukšanās uz vidējo krimināllietu izskatīšanas ilgumu apelācijas instances tiesās, jo krimināllietas ir dažāda smaguma un būtu jāņem vērā Pieteicēja izdarītā nozieguma ekonomiskais raksturs un apjoms. Fakts, ka izmeklēšana notika “ļoti raiti” varētu arī liecināt, ka tā tika veikta pavirši, jo ekonomiskus noziegumus izmeklēt ir sarežģīti. Apelācijas instances spriedums pats par sevi var būt kompensējošs Pieteicēja sūdzībai, kas izslēgtu nepieciešamību vērsties ECT, taču apelācijas spriedums vērsšanās brīdī ECT nebija paziņots. Apelācijas iespēja ir bijusi pieejama Pieteicējam un nav pamata Pieteicēja šaubām par apelācijas kā kompensējoša un efektīva līdzekļa piemērošanu. ECT savā praksē arī ir norādījusi, „*ka triviālas, nenozīmīgas šaubas par vietēja tiesību aizsardzības līdzekļa efektivitāti, kurš nav acīmredzami veltīgs, nav pieņemams iemesls, lai to neizmantotu.*”⁶

Iekšējās apstrīdēšanas iespējas vai pārsūdzības iespējas bija pietiekami efektīvas un pieejamas Pieteicējam.

[7] Konvencijas 35. panta 1. daļa arīdzan nosaka, ka sūdzība iesniedzama 6 mēnešu laikā no dienas, kad ticis pieņemts galīgais lēmums minētajā lietā. Tā kā pēdējais lēmums, kas skar Konvencijas 5. pantā garantētās tiesības, pieņemts 2015. gada 14. decembrī (1. instances tiesas notiesājošais spriedums un lēmums par drošības līdzekļa maiņu), pieteikums ECT par 5. panta pārkāpumu iesniegts 2016. gada 15. jūnijā un apelācijas instances lēmums nav pieņemts, secināms, ka laika periods, kas

⁵ECT 2000. gada 26. oktobra spriedums lietā Kudla pret Poliju Nr. 30210/96 [Lielā Palāta], 152. rindkopa

⁶ECT 1980. gada 6. novembra spriedums lietā Van Oosterwijck pret Beļģiju, Sērija A Nr. 40, 18. lpp, 37. rindkopa un ECT 2002. gada 29. janvāra spriedums lietā A.B. pret Nīderlandi, Nr. 37328/97, 72. rindkopa

ieskaitāms 6 mēnešu termiņā, ir laika periods, kopš pasludināts notiesājošs 1. instances tiesas spriedums⁷. ECT Praksē arī atzīts, ka normas mērķis ir nodrošināt tiesisko drošību, un, lai lietas, kas aizskar Konvencijas normas, tiktu izskatītas saprātīgā laika periodā. No tā savukārt secināms, ka ir pārsniegts 6 mēnešu termiņš prasības iesniegšanai ECT⁸, un:

Pieteicēja prasība attiecībā uz 5. panta pārkāpumu būtu noraidāma 6 mēnešu termiņa neievērošanas dēļ.

⁷ Frederic Edel The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights, Council of Europe Publishing, 2007.

⁸ ECT 2016. gada 5. Jūlija spriedums lietā Jeronovičs pret Latviju Nr. 44898/10 [Lielā Palāta], 74. rindkopa

4. PAR KONVENCIJAS 5. PANTA PĀRKĀPUMU

[8] Satversmes 94. pantā ir norādītas personas tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Šīs tiesības aizsargā ne tikai Satversmes 94. pants, bet arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 5. panta 1. punkta 1. teikums, kas nosaka: “Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību.”⁹

[9] Konvencijas 5. panta 1. punkts ietver prezumpciju, ka ikvienam ir jābauda brīvība, un tādējādi tiesības uz brīvību var tikt atņemtas tikai ārkārtas apstākļos.¹⁰ “Tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību” (turpmāk – tiesības uz brīvību) ir unikālas tiesības, jo tās jāskata kopumā kā vienots elements.¹¹ Konvencijas 5. pants tādējādi garantē personas fizisko brīvību, un tā galvenais mērķis ir nodrošināt, ka nevienam šīs tiesības netiek atņemtas patvaļīgi.¹²

[10] Personas tiesību uz brīvību pārkāpuma gadījumā sākotnēji ir jānosaka, vai ir “atņemta brīvība” Konvencijas 5. panta izpratnē. Lai to noskaidrotu, ECT ņem vērā ne tikai objektīvo elementu, attiecībā uz personas piespiedu turēšanu noteiktā ierobežotā teritorijā uz laika posmu, kurš nav nenozīmīgs, bet arī subjektīvo elementu jeb personas attieksmi pret šiem ierobežojumiem, kuriem viņš nav saprātīgi piekritis.¹³ Tāpat katrā situācijā tiek ņemti vērā dažādi kritēriji – ieslodzījuma vieta, drošības pasākumi, piespiedu līdzekļu piemērošanas ilgums, u.c.

[11] No iepriekš minētā var secināt, ka tiesības uz brīvību, tāpat kā lielāko daļu citu cilvēktiesību, noteiktos gadījumos var ierobežot. Valsts šādos gadījumos skatās uz katras lietas faktisko situāciju un viņiem ir rīcības brīvība, lai izvērtētu, vai šī faktiskā situācija ir pietiekoša un atbilstoša, lai indivīdam konkrētas tiesības ierobežotu.

[12] Lai pārbaudītu, vai ir noticis Konvencijas 5. panta pārkāpums, ir nepieciešams atbildēt uz šādiem jautājumiem:

1. Vai Konvencijas 5.pants konkrētajā gadījumā ir piemērojams?
2. Vai noticis Konvencijas 5. pantā paredzēto tiesību ierobežojums?
3. Vai ierobežojums ir noticis saskaņā ar likumu?
4. Vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis?

⁹ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 13.06.1997., Nr. 143/144.

¹⁰ “The right to liberty and security of the person. A guide to the implementation of Article 5 of the European Convention on Human Rights”, Article 1 of Protocol No. 4. Human rights handbooks, No. 5, Eiropas Padome, 2002. Pieejams - <https://rm.coe.int/168007ff4b>

¹¹ Turpat.

¹² *Guide on Article 5 of the Convention – Right to liberty and security (2nd edition)*, 1. rindkopa. Pieejams - http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/echr_guide_art_5_1519715597.pdf [apskatīts: 26.03.2018.]

¹³ ECT 2005. gada 16. jūnija spriedums lietā Storck pret Vāciju Nr.61603/00, 74. rindkopa.

5. Vai ierobežojums ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā?¹⁴

[13] Ja atbilde uz visiem iepriekš minētajiem jautājumiem ir apstiprinoša, tad noteiktais ierobežojums ir bijis tiesisks, un tādējādi personas tiesības uz brīvību, kas garantētas Konvencijas 5. pantā, ir atņemtas likumīgi. Tomēr, ja kaut viena atbilde uz kādu no jautājumiem ir noraidoša, tad var secināt, ka šāds ierobežojums ir bijis prettiesisks.

4.1. Konvencijas 5. panta piemērojamība

[14] Vēršoties ECT ar pieteikumu, ir svarīgi noskaidrot, vai konkrētajā gadījumā Konvencijā garantētā tiesība vispār ir piemērojama. Lai nonāktu pie šāda secinājuma, ir jāņem vērā lietas faktiskā situācija, un jāizvērtē, vai Konvencija to aizsargā.

[15] Konkrētajā gadījumā no faktiem izriet, ka pieteicējam Ā. Vakariņam (turpmāk – Pieteicējs) līdz pirmās instances tiesas spriedumam netika piemērots drošības līdzeklis, kas saistīts ar brīvības atņemšanu. Līdz ar pirmās instances tiesas sprieduma paziņošanu, tiesa piemērotos drošības līdzekļus grozīja uz apcietinājumu, to pamatojot ar nepieciešamību “nodrošināt tiesas sprieduma izpildi”.

[16] Lai Konvencijas 5. pantu uzskatītu par piemērojamu konkrētajai situācijai, brīvības atņemšanas pamatam ir jābūt iekļaujamam kādā no Konvencijas 5.panta 1.punkta apakšpunktos uzskaitītajiem iemesliem. Saskaņā ar lietas faktiem brīvības atņemšanu var attaisnot, jo to nozīmēja kompetenta tiesa, savā spriedumā norādot šādai rīcībai pamatojumu, kas saskan ar Konvencijas 5.panta 1.punkta apakšpunktu (a) - ja kāda persona tiek likumīgi aizturēta uz kompetentas tiesas sprieduma pamata. Tātad šāds attaisnojums brīvības atņemšanai ir pieļaujams, un Konvencijas 5.pants ir piemērojams.

Nemot vērā visu iepriekš minēto, Konvencijas 5. pants ir piemērojams.

4.2. Konvencijas 5. pantā paredzēto tiesību ierobežojums

[17] Pasludinot pirmās instances tiesas spriedumu un grozot iepriekš piemērotos drošības līdzekļus uz apcietinājumu, Pieteicējam tika atņemtas tiesības uz brīvību.

[18] Saskaņā ar Konvencijas 5. panta 1. punktu tiesības uz brīvību var tikt atņemtas tikai likumā noteiktā kārtībā un tikai gadījumos, kas aprakstīti šī panta 1. punkta apakšpunktos (a)-(f).

4.3. Konvencijas 5. panta ierobežojums ir noteikts ar likumu

[18] Lai ierobežojums būtu “noteikts ar likumu” vispirms ir jāpārlicinās, vai pastāv tiesību norma, kas pieļauj ierobežot attiecīgo cilvēktiesību.¹⁵

¹⁴ The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Pieejams - [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15\(1997\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15(1997).pdf) [skatīts 29.03.2018]

¹⁵ Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem, 13.lpp.

[19] Apcietinājuma piemērošanas pamats ir noteikts Kriminālprocesa likuma 272. pantā, tāpat arī citos Kriminālprocesa likuma pantos ir minēts tas, kas vispār ir apcietinājums, tā piemērošanas kārtība, termiņi, u.c. Tāpēc, lai noteiktu, vai ierobežojums, proti, Pieteicējam piemērotais apcietinājums, ir saskaņā ar likumu, ir jāpārbauda vai Kriminālprocesa likums ir pieņemts pienācīgā kārtā.

Lai to pārbaudītu, ir jāvadās pēc šādiem kritērijiem:

1. Vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;
2. Vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
3. Vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas, kā arī vai likums nodrošina aizsardzību pret tā patvaļīgu piemērošanu.¹⁶

[20] Pirmkārt, likumam ir jābūt pieņemtam, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību. Tas nozīmē, ka tam ir jābūt pieņemtam Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, un Valsts Prezidentam tas ir jāizsludina. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma anotācijā noteikto, likums ir pieņemts normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā.

[21] Otrkārt, lai varētu teikt, ka likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām, ir jābūt nodrošinātai iespējai, ka persona var publiski iepazīties ar konkrētās normas saturu. Kriminālprocesa likums ir publicēts un ikvienam brīvi pieejams Latvijas Republikas oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis” tiesību aktu sistematizācijas daļā www.likumi.lv.

[22] Visbeidzot, tiesību normām ir jābūt pietiekoši skaidri formulētām. Ne vienmēr un ne katra persona būs spējīga saprast normas saturu, tāpēc šajā gadījumā tas nozīmē, ka tiesību normas saturu ir jāspēj noskaidrot ar iztulkošanas metožu palīdzību. Kriminālprocesa likuma 272. pantā ir uzskaitīti gadījumi, kuros kā drošības līdzekli izvēlas tieši apcietinājumu, kā piemēram :

“(1) Apcietinājumu var piemērot tikai tad, ja kriminālprocesā iegūtās konkrētās ziņas par faktiem rada pamatotas aizdomas, ka persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, par kuru likums paredz brīvības atņemšanas sodu, un cita drošības līdzekļa piemērošana nevar nodrošināt, ka persona neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, netraucēs vai neizvairīsies no pirmstiesas kriminālprocesa, tiesas vai sprieduma izpildīšanas.

(4) Pamats apcietinājumam var būt tiesas spriedums par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, par kuru piespriests brīvības atņemšanas sods.”¹⁷

¹⁶ Satversmes tiesas 2015. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. 2014-12-01, 16. punkts.

¹⁷ Kriminālprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr. 74 (3232).

[23] Šajā normā ir noteikti gadījumi, kuros personai var tikt piemērots drošības līdzeklis - apcietinājums. Ikvienai personai šī norma ir pieejama un tajā saprotami ir uzskaitīts, kad izmeklēšanas tiesnesim ir atļauts ierobežot personas tiesības uz brīvību, tai piemērojot apcietinājumu. Tāpat saskaņā ar Kriminālprocesa likumu valsts likumdošana ir devusi iespēju apcietinātajai personai, tās pārstāvim vai aizstāvim jebkurā laikā iesniegt pieteikumu par apcietinājuma turpmākas piemērošanas nepieciešamības izvērtēšanu.

Pamatojoties uz visu iepriekš minēto, tiesību uz brīvību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

4.4. Konvencijas 5. panta ierobežojuma leģitīmais mērķis

[24] Ikvienas pamattiesības ierobežojuma pamatā ir jābūt tādiem apstākļiem, kas attaisnotu ierobežojuma nepieciešamību. Satversmes tiesa norādījusi, ka, lai kādi būtu likumdevēja nolūki, pamattiesību ierobežojumu tas var noteikt tikai tad, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116. pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem.¹⁸

[25] Satversmes 116. pantā noteikti 5 leģitīmie mērķi – aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Tomēr šī ierobežojuma leģitīmais mērķis ir jāskata kopskatā ar Konvencijas 5. panta leģitīmajiem mērķiem.

[26] Lai gan Konvencijas 5. pantā nav konkrēti minēti leģitīmie mērķi, tiesu prakse ir izstrādājusi četrus pamatotus iemeslus, lai atteiktu nodrošinājumu, ka persona, kas apsūdzēta noziedzīgā nodarījumā, vienmēr līdz tiesai ir jāatbrīvo – risks, ka apsūdzētais neieradīsies tiesas procesā; apsūdzētais, ja viņš tiks atbrīvots, veiks pasākumus, lai ierobežotu tiesvedību; izdarīs turpmākus pārkāpumus vai izraisīs sabiedrības traucējumus.¹⁹ No tā var secināt, ka Konvencijas 5. panta leģitīmie mērķi ir nodrošināt tiesas procesa pienācīgu izpildi, nepieļaut jaunu noziegumu nodarījumus un nodrošināt sabiedrības drošību.

[27] Šajā gadījumā *ierobežojumam pastāv leģitīms mērķis*. Pirmkārt, lai nodrošinātu tiesas procesa pienācīgu izpildi, otrkārt, lai nepieļautu jaunu noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, kā rezultātā arī nodrošinātu sabiedrības drošību.

Tātad ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

¹⁸ Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē. Pieejams - <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/> [apskatīts: 01.04.2018.]

¹⁹ ECT 2003. gada 24. jūlija spriedums lietā Smirnova pret Krieviju Nr. 46133/99 un 48183/99, 58. un 59. rindkopa.

4.5. Brīvības atņemšanas nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā

[28] Lai noskaidrotu, vai šāds ierobežojums ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, vai tas ir samērīgs starp sabiedrības interesēm un šajā gadījumā Pieteicēja interesēm, ir jāapskata šādi jautājumi:

1. Vai pastāv neatliekama sabiedriskā nepieciešamība pēc šāda ierobežojuma?
2. Vai tā ir samērīga ar ierobežojuma leģitīmo mērķi? (Samērīguma kritēriji)

4.5.1. Brīvības atņemšana kā neatliekama sabiedriskā nepieciešamība

[29] Personai apcietinājums kriminālprocesa laikā var tikt piemērots par dažāda veida un smaguma noziedzīgiem nodarījumiem, tomēr, lai varētu apgalvot, ka šāds ierobežojums ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, labumam, ko iegūst sabiedrība, ir jābūt lielākam par Pieteicējam garantētajām tiesībām uz brīvību.

[30] Konkrētajā gadījumā līdz pirmās instances tiesas spriedumam, kamēr norisinājās kriminālprocesa izmeklēšana un lieta tika nodota izskatīšanai tiesā, Pieteicējam tika piemēroti drošības līdzekļi “nodošana policijas uzraudzībā” un “aizliegums izbraukt no valsts”, kas nodrošināja to, ka līdz pirmās instances tiesas sprieduma paziņošanai Pieteicējs neaizbēg, kā arī to, ka viņa turpmākās darbības tiktu stingrāk uzraudzītas. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa savā spriedumā Pieteicēju atzina par vainīgu Krimināllikuma 218. panta otrajā daļā un 217.¹ pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, nosakot sodu – brīvības atņemšanu uz trim gadiem un septiņiem mēnešiem bez mantas konfiskācijas, atņemot tiesības būt par kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekli uz diviem gadiem. Paziņojot spriedumu, Pieteicējam sākotnēji piemērotie drošības līdzekļi tika mainīti uz apcietinājumu.

[31] Veicot šādus grozījumus, tiesas interesēs ir ne tikai nodrošināt veiksmīgu kriminālprocesa norisi, bet arī rūpēties par sabiedrības drošību un jaunu noziedzīgu nodarījumu novēršanu. Sods, kas paredz brīvības atņemšanu, pastiprina risku, ka persona varētu censties aizbēgt. Konkrētajā gadījumā Pieteicējam sods paredzēja brīvības atņemšanu uz trim gadiem un septiņiem mēnešiem, kas Valdības ieskatā nav nemaz tik īss laiks, pietam samierināties ar šādu sodu, it īpaši, ja ir sieva un bērni, varētu būt ļoti grūti. Tāpat pastāvēja risks, ka Pieteicējs varētu censties aizskart tās personas, kuras fiksēja restorānā notiekošās nelikumības un kuru dēļ viņam šo sodu nāktos ciest, tādējādi apdraudot sabiedrības drošību. Valdība vēlas uzsvērt, ka nodokļu nemaksāšana un darba samaksas noteikumu pārkāpšana ir noziedzīgi nodarījumi, kas aizskar arī sabiedrības intereses, jo tieši no šiem resursiem valsts nodrošina tiesību uz sociālo nodrošinājumu īstenošanu.

[32] Tāpēc Valdība uzskata, ka šāds brīvības ierobežojums ir nepieciešams, un sabiedrības labums ir lielāks, jo ierobežojums garantē to, ka likumpārkāpējs atrodas apstākļos, kuros nevar izdarīt jaunu noziedzīgu nodarījumu, kā arī aizskart sabiedrības drošību.

4.5.2. Vai brīvības atņemšana ir samērīga ar tās leģitīmo mērķi?

[33] Valdības ieskatā Pieteicēja tiesību uz brīvību ierobežojums ir samērīgs, jo tiek sasniegts leģitīms mērķis – tiesas sprieduma pienācīga izpilde, jaunu noziedzīgu nodarījumu novēršana, kā arī nodrošināta sabiedrības drošība.

[34] Šajā gadījumā ierobežojums ir likumīgs, jo nacionālā tiesa ir rīkojusies normatīvajos aktos noteiktajā materiālajā un procesuālajā kārtībā.²⁰ Saskaņā ar Krimināllikumu Pieteicējs tika atzīts par vainīgu mazāk smaga un smaga nozieguma veikšanā. Kriminālprocesa likuma 514.panta 1.punkta 9.apakšpunkts norāda uz to, ka tiesas kompetencē ir lēmuma pieņemšana par drošības līdzekļa saglabāšanu, grozīšanu vai piemērošanu. Kriminālprocesa likuma 241.pants nosaka:

“(3) Tiesa, taisot spriedumu, var piemērot drošības līdzekli apsūdzētajam, ja ir pamats uzskatīt, ka viņš izvairīsies no sprieduma izpildes. Gadījumos, kad par smagu vai sevišķi smagu noziegumu tiesa piespriedusi brīvības atņemšanas sodu, notiesājošs spriedums var būt par pamatu drošības līdzekļa — apcietinājuma — izraudzīšanai.”

[35] Tāpat arī Kriminālprocesa likuma 249.panta 1.punkts paredz apstākļus, pie kādiem drošības līdzeklis var tikt mainīts:

“(1) Ja procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanas laikā ir zudis vai mainījies tā piemērošanas pamats, mainījušies piemērošanas nosacījumi, personas uzvedība vai ir noskaidroti citi apstākļi, kas noteica piespiedu līdzekļa izvēli, procesa virzītājs pieņem lēmumu par tā grozīšanu vai atcelšanu.”

[36] Ja drošības līdzekļi “nodošana policijas uzraudzībā” un “aizliegums izbraukt no valsts” tika piemēroti drošības apsvērumu dēļ līdz tiesas spriedumam, kamēr Pieteicējs vēl nezināja, kāda veida sods viņam tiks piespriests, tad apcietinājums tika piemērots pēc sprieduma paziņošanas, pamatojoties uz risku, ka Pieteicējs, uzzinādams tam paredzēto sodu, varētu censties iznīcināt pierādījumus vai ietekmēt lieciniekus. Respektīvi, risks, ka personas rīcība būs neadekvāta attiecībā uz drošības līdzekļa ievērošanu pēc sprieduma paziņošanas ir daudz lielāks nekā pirms. ECT ir arī atzinusi, ka persona, kas notiesāta pirmajā instancē, neatkarīgi no tā, vai viņš ir vai nav bijis aizturēts līdz šim brīdim, ir tādā stāvoklī, kāds paredzēts 5.panta 1.punkta a)apakšpunktā, kas atļauj brīvības

²⁰ECT 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Del Rio Prada pret Spāniju Nr. 42750/09, 125. rindkopa.

atņemšanu "pēc notiesāšanas"²¹, nosakot, ka šo pēdējo frāzi nevar interpretēt kā ierobežotu attiecībā uz galīgo notiesāšanu.

[37] Tāpēc Valdība uzskata, ka tieši apcietinājums bija piemērotākais drošības līdzeklis līdz galīgajam tiesas spriedumam, un neviens cits drošības līdzeklis nevarētu nodrošināt tik pat efektīvu tiesas sprieduma izpildi.

Pieteicēja prasība par Konvencijas 5. panta pārkāpumu nav pamatota un ir noraidāma

²¹ECT 2012. gada 30. oktobra spriedums lietā Grubic pret Horvātiju Nr.5384/11, 34. rindkopa.

6. PAR KONVENCIJAS 11.PANTA PĀRKĀPUMU

6.1. Konvencijas 11. panta piemērojamība

[38] Satversmes 102. pants paredz vispārēju biedrošanās brīvību. Savukārt 108. panta otrais teikums aizsargā personu tiesības apvienoties arodbiedrībās. Biedrošanās brīvība aizsargā personu tiesības brīvi apvienoties grupās, lai sasniegtu kopīgi izvēlētus mērķus. Šī brīvība ietver arī tiesības veidot arodbiedrības. Tādēļ tā uzskatāma par vienu no svarīgākajām ekonomiskajām un sociālajām tiesībām. Ja kāda tiesību norma pārkāpj Satversmes 108. pantā garantēto arodbiedrību brīvību, tad vienlaikus tiek pārkāptas arī Satversmes 102. pantā garantētās tiesības uz biedrošanās brīvību.²²

[39] Satversmes 102. un 108. pantā ietvertās pamattiesības ir salīdzināmas ar Konvencijas 11. pantā ietvertajām tiesībām. Konvencijas 11. pants paredz, ka jebkuram cilvēkam ir tiesības uz miermīlīgas pulcēšanās un biedrošanās brīvību, ieskaitot tiesības veidot arodbiedrības un iestāties tajās, lai aizstāvētu savas intereses.²³

[40] Šīs, kā arī citas, pamattiesības var ierobežot tikai Satversmē un Konvencijā noteiktajos gadījumos, turklāt ievērojot samērīguma principu. Tādējādi šo tiesību ierobežojumiem jābūt:

- 1) paredzētiem likumā;
- 2) vēršot uz leģitīmu mērķi;
- 3) proporcionāliem jeb samērīgiem ar šo mērķi.²⁴

6.2. Konvencijas 11. pantā paredzēto tiesību ierobežojums

[41] Pamattiesības nav absolūtas, un tās var ierobežot, turklāt ierobežojumi ieslodzītajām personām var būt stingrāki nekā brīvībā esošām personām.²⁵

[42] Pieteicējs kopā ar kolēģiem bija nolēmis dibināt "Rīgas Centrālcietuma nodarbināto ieslodzīto arodbiedrību". Lai to panāktu, bija nepieciešams noturēt biedrības dibināšanas kongresu, ko aizliedza rīkot Rīgas Centrālcietuma administrācija, tā ierobežojot Pieteicēja un viņa kolēģu Konvencijas 11. panta 1. punktā noteiktās tiesības uz pulcēšanās un biedrošanās brīvību.

[42] Biedrošanās brīvība kā tāda nav atņemta vispār. Šajā gadījumā tā tiek attiecināta tieši uz arodbiedrību dibināšanu, kas būtu jānošķir no biedrošanās un pulcēšanās brīvības plašākā nozīmē.

²² Satversmes tiesas 2014.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr. 2013-15-01, 2. punkts.

²³ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Latvijas Vēstnesis 13.06.1997, Nr. 143/144.

²⁴ ECT Lielās palātas 2017.gada 23.februāra spriedums lietā De Tommaso pret Itāliju Nr.43395/09.

²⁵ Satversmes tiesas 2008. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2008-02-01, 10. punkts.

Kā piemēram, pastaigu laikā, kā arī, lai piedalītos atpūtas pasākumos, ieslodzītajiem ir atļauts satikties un biedroties savā starpā.²⁶

[43] Saskaņā ar Konvencijas 11. panta 2. punktu tiesības uz pulcēšanās un biedrošanās brīvību var tikt ierobežotas, ja tas ir noteikts ar likumu un ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, atbilstoši leģitīmam mērķim.

6.3. Konvencijas 11. panta ierobežojums ir noteikts ar likumu

[44] Satversmes 116.pants un Konvencijas 11.panta 2.daļa pieļauj valstij ierobežot Satversmē un Konvencijā garantētās tiesības uz pulcēšanās brīvību.

[45] Jebkurš pamattiesību ierobežojums ieslodzītajiem ir jāpamato, un šādu attaisnojumu var atrast drošības apsvērumos, jo īpaši noziedzības un traucējumu novēršanā, kas neizbēgami izriet no ieslodzījuma apstākļiem.²⁷

[46] ECT ir atzinusi, ka uz ieslodzītajām personām attiecināmajām cilvēka pamattiesībām ir jābūt savienojamām ar soda izciešanas mērķi un ieslodzījuma režīmu, pretējā gadījumā tās var ierobežot.²⁸ Kā arī savā atbildes vēstulē norādīja Rīgas Centrālcietauma administrācija, arodbiedrību dibināšana nav savienojama ar apcietināto un ieslodzīto noteiktā ieslodzījuma būtību un ieslodzījuma izpildes kārtību.

[47] Arodbiedrību likuma 12.panta 1.daļa²⁹ paredz, ka arodbiedrībām, pārstāvot un aizstāvot strādājošo darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās intereses, ir tiesības veikt kolektīvas pārrunas, kā arī pieteikt streikus, taču šīs tiesības nodrošināšana jau nonāk pretrunā ar vairākiem normatīvajiem aktiem, kas ir saistoši ieslodzītajām personām. Tā piemēram, Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumu 34. pants apcietinātajam aizliedz: “34.1. patvaļīgi atstāt kameru; 34.11. sazināties ar apcietinātajiem, kas izvietoti citās kamerās”³⁰. Tāpat arī Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45.panta 5. rindkopa nosaka, ka “Notiesātajiem nav atļautas satikšanās ar apcietinātām personām un personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs”.³¹

[48] Šajos normatīvajos aktos ir noteikti ieslodzīto biedrošanās brīvības ierobežojumi kā tādi, un tāpat tie arī ir attiecināmi uz arodbiedrību dibināšanu.

²⁶ Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, 27.7. punkts.

²⁷ ECT 2008. gada 20. maija spriedums lietā Gülmez pret Turciju Nr. 16330/02, 46. rindkopa.

²⁸ ECT 2007. gada 4. decembra spriedums lietā Dickson pret Lielbritāniju Nr. 44362, 68. rindkopa.

²⁹ Arodbiedrību likums, Latvijas Vēstnesis 25.03.2014, Nr. 60 (5120).

³⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr.423 “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi”, Latvijas Vēstnesis 02.06.2006, Nr. 86 (3454).

³¹ Latvijas Sodū izpildes kodekss, Ziņotājs 01.01.1971, Nr. 1.

Starp jebkuru ieslodzīto un brīvības atņemšanas iestādes darbinieku pastāv subordinācijas jeb pakļautības attiecības. Šādas attiecības izriet no publisko tiesību jomas, kurā pastāv princips, ka aizliegts ir viss, kas nav tieši atļauts.³² Tātad, ja ieslodzītajiem nekur nav noteiktas tiesības dibināt arodbiedrības, viņiem šādu tiesību nav.

Pulcēšanās brīvības ierobežojums ieslodzītajām personām ir noteikts ar likumu, kā arī izriet no dažādiem citiem, ieslodzītajiem saistošiem, noteikumiem un ierobežojumiem.

6.4. Konvencijas 11. panta ierobežojuma leģitīmais mērķis

[49] Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.³³

[50] Satversmes 116. pants paredz, ka Satversmes 102. un 108. pantā noteiktās pamattiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.³⁴ Papildus šiem leģitīmajiem mērķiem ir jāvērtē arī Konvencijas 11. pantā noteiktos, t.i., ja tie ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts vai sabiedrības drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, vai citu cilvēku tiesības un brīvības.³⁵

[51] Neatļaujot ieslodzītajiem noturēt biedrības dibināšanas kongresu, tika aizstāvētas valsts un sabiedrības drošības intereses. Šādu aktivitāšu īstenošana varētu apgrūtināt drošību ieslodzījuma vietā. Ieslodzītie ar savu kolektīvo rīcību varētu apdraudēt ieslodzījuma izpildes kārtību.

Līdz ar to pulcēšanās brīvības ierobežošanai pastāv leģitīms mērķis, kas noteikts Konvencijas 11.panta otrajā daļā – lai aizstāvētu valsts un drošības intereses, šim jēdzienam ietverot arī drošību ieslodzījuma vietā.

6.5. Pulcēšanās brīvības ierobežojuma nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā

[52] Ierobežojuma “nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā” nosaka, pirmkārt, neatliekamas sabiedriskas vajadzības pastāvēšana, un, otrkārt, attiecīgā ierobežojuma piemērotība, nepieciešamība un atbilstība šīs neatliekamās sabiedriskās vajadzības īstenošanai (samērīgums starp indivīda tiesībām un sabiedrības interesēm).³⁶

[53] Ieslodzījumā esošām personām pamattiesību, tāpat arī biedrošanās brīvības, ierobežojumi var būt stingrāki nekā brīvībā esošām personām. Tomēr, lai varētu apgalvot, ka šāds ierobežojums ir

³² Neimanis J. “Ievads tiesībās” Rīga: zv. adv. Jānis Neimanis 2004, 115. lpp.

³³ Satversmes tiesas 2014.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr. 2013-15-01, 14. punkts.

³⁴ Latvijas Republikas Satversme, Latvijas Vēstnesis 01.07.1993, Nr. 43.

³⁵ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Latvijas Vēstnesis 13.06.1997, Nr. 143/144.

³⁶ Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem, 14.lpp.

nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā un netiktu dota pārlieku liela vara Administrācijai, labumam, ko iegūst sabiedrībā, ir jābūt svarīgākam par Konvencijas 11. pantā garantēto personas biedrošanās brīvību.

[54] Konkrētajā gadījumā biedrošanās brīvības ierobežojums ir noticis ar Rīgas Centrālcietuma administrācijas 2016.gada 3.septembra rakstisku atteikumu uz Pieteicēja aicinājumu ļaut noturēt arodbiedrības dibināšanas kongresu. Šajā gadījumā jānorāda, ka atteikumā organizēt šo publisko tikšanos pastāv sabiedrības interese, lai tiktu nodrošināta drošība cietumos un tātad arī pašā sabiedrībā.

[55] Pieļaujot organizēt kongresus vai arodbiedrības, ievērojami tiktu mainīta ierastā dienas kārtība, kas ir ikviena ieslodzītā pienākums to ievērot un kas noteikta arī "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumu" 44.panta 1.punktā.³⁷ Šī dienas kārtība, kā noteikts Latvijas Soduzpildes kodeksa 41.panta 4.rindkopā, ir stingri reglamentēta.³⁸

[56] Protams, mainīga dienas kārtība ir tikai viens no piemēriem, kā tiktu apdraudēta drošība cietumos. Kā vēl viens būtisks faktors, kas neizbēgami ietekmētu drošību un kārtību ieslodzījuma vietās, būtu iespējamā streiku organizēšana.

[57] Konkrētajā gadījumā, kad Pieteicējs vēlējas dibināt Arodbiedrību ne tikai kopā ar savā darba vietā (virtuvē) strādājošajiem, bet arī iesaistot citviet nodarbinātos ieslodzītos, arodbiedrību varētu dibināt ne mazāk par 50 personām, kā izriet no Arodbiedrību likuma 7.panta 3.daļas.³⁹ Tas nozīmē, ka Arodbiedrība jau dibināšanas brīdī būtu liela, un tas būtu tikai minimālais biedru skaits. Arodbiedrību likuma 12.panta 1.daļa, kas nosaka arodbiedrību tiesības, paredz ne tikai tiesības veikt kolektīvas pārrunas, kas, protams, arī būtu jānodrošina, bet arī tiesības pieteikt streikus. Tāpat arī Konvencija netieši ietver tiesības streikot. Konvencijas 11. panta pirmā daļa noteic, ka „jebkurai cilvēkam ir tiesības uz miermīlīgu pulcēšanās un biedrošanās brīvību, ieskaitot tiesības veidot arodbiedrības un iestāties tajās, lai aizstāvētu savas intereses”. Tādējādi Konvencija garantē tiesības aizstāvēt arodbiedrību locekļu profesionālās intereses ar arodbiedrības kolektīvās rīcības starpniecību.⁴⁰ Atļaujot ieslodzītajiem dibināt arodbiedrības, faktiski tiktu atļauts izmantot arī tiesības streikot.

[58] Pieļaujot noturēt šādu publisku tikšanos, tiesības tās organizēt konsekventi būtu jānodrošina arī citiem ieslodzītajiem, kas to pieprasītu. Tādējādi, tas, ka šajā gadījumā tiek ierobežotas Pieteicēja

³⁷ Ministru kabineta noteikumi Nr.423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi", Latvijas Vēstnesis 02.06.2006, Nr. 86 (3454).

³⁸ Latvijas Soduzpildes kodekss, Ziņotājs 01.01.1971, Nr. 1.

³⁹ Arodbiedrību likums, Latvijas Vēstnesis 25.03.2014, Nr. 60 (5120).

⁴⁰ Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija spriedums lietā Nr. 2006-42-01, 7.1. punkts.

tiesības uz pulcēšanās brīvību, ir uzskatāms par mazāk būtisku kaitējumu, attiecībā pret to, kādu labumu no tā iegūst sabiedrība.

[59] Neatļaujot ieslodzītajiem organizēt arodbiedrības dibināšanas kongresu un tādēļ arī dibināt pašu Arodbiedrību, izslēdz jebkādu arodbiedrības ietekmi uz ieslodzījuma vietas drošību vai ieslodzījuma izpildes kārtību. Tas nozīmē, ka izvēlētais ierobežojums ir atbilstošs leģitīmā mērķa sasniegšanai.

[60] Valdības ieskatā Pieteicēja piedrošanās brīvības ierobežojums ir samērīgs, jo tiek sasniegts leģitīms mērķis – ieslodzījumu vietu un sabiedriskās drošības intereses.

[61] Saskaņā ar Apcietinājuma turēšanas kārtības likumu, personai neizriet subjektīvās tiesības ieslodzījuma vietā prasīt un sagaidīt noteiktu pasākumu norisi. Tas būtu arī pretrunā ar ieslodzījuma būtību, ja personai šādas tiesības būtu. Starp ieslodzītajiem un ieslodzījuma vietu pārvaldi pastāv pakļautības attiecības, no kurām ieslodzītais nav tiesīgs izvairīties vai tām pretoties.

Tādējādi biedrības dibināšanas kongresa neatļaušana ir uzskatāma par samērīgu Pieteicēja piedrošanās brīvības ierobežojumu, lai nodrošinātu ieslodzījumu vietu un sabiedriskās drošības intereses.

6. PAR KONVENCIJAS 14. KOPSAKARĀ AR 8. PANTA PĀRKĀPUMU

6.1. Konvencijas 14. panta piemērojamība

[62] Konvencijas 14. pants nosaka:

„Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritāti, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkura cita stāvokļa”.

[63] Valdība, vadoties no līdzšinējās ECT prakses⁴¹ atzīst, ka ECT 14. pants var tikt skatīts tikai kopsakarā ar kādu citu Konvencijas panta pārkāpumu, tādēļ, atbilstoši Pieteicēja sūdzībai, jāvērtē arī Konvencijas 8. pants, kas nosaka, ka:

1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves [...] neaizskaramību. 2. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.

[64] Diskriminācijas esamību ECT praksē vērtē pēc kritērijiem, kas ECT tiesu praksē jau ir kļuvuši par kanoniskiem, ir izveidojušies judikatūra šajā jautājumā⁴². Tie nosaka, ka diskriminācijas pārbaudes shēma ir sekojoša, 3. punktu piemērojot atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem:

1. Vai diskriminējošā norma ir noteikta ar likumu?
2. Vai vienādos vai salīdzināmos apstākļos tiek piemērota atšķirīga attieksme?
3. Vai atšķirīgajai attieksmei ir “objektīvs un saprātīgs” attaisnojums?

6.2. Konvencijas 8. panta piemērojamība

[65] Konvencijas 8. panta 1. daļa nosaka: “*Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves [...] neaizskaramību.*”,

2. daļa: “*Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai*

⁴¹sk: ECT 1987. gada 28. oktobra spriedums lietā Inze pret Austriju, Sērija A Nr. 126. lpp. 17, 36. un 41. rindkopa.

⁴²ECT 1975. gada 27. oktobra spriedums lietā National Union of Belgian Police pret Beļģiju 40. rindkopa; ECT 2000. gada 6. aprīļa spriedums lietā Thlimmenos pret Grieķiju [GC] Nr. 34369/97, 44. rindkopa.

sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

[66] Valdība uzskata, ka sūdzības kontekstā Pieteicējs sūdzas par pārkāptiem valsts negatīvajiem pienākumiem viņa tiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību. Kā atzinusi ECT, *“Tādi ierobežojoši līdzekļi kā, piemēram, ģimenes apmeklējumu skaita ierobežojumi, [...] vai īpaša apmeklējumu kārtība [...] ir 8. pantā noteikto tiesību pārkāpums, tomēr paši līdzekļi nav pretrunā šā panta noteikumiem.”*⁴³

[67] Pirmkārt, jānoskaidro, vai Pieteicēja sūdzībai pastāv cēlonisks sakars ar Konvencijas 8. pantā garantētajām tiesībām, proti, vai ECT vispār būtu jāvērtē šī panta piemērojamība konkrētajā situācijā. Otrkārt, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, jāvērtē, kurus valsts pienākumus attiecībā pret indivīdu (pozitīvos vai negatīvos) valsts ir pārkāpusi. Visbeidzot jāvērtē, vai šie pārkāpumi ir bijuši pietiekami nozīmīgi un neattaisnojami, ka ECT būtu jākonstatē Konvencijas 8. panta pārkāpums.

[68] Valdība, balstoties uz Pieteicēja sūdzību ECT, kurā norādīts, ka *“pieteicēja tiesības uz privāto dzīvi tika pārkāptas, ilgstoši apcietinātajai personai liedzot ilgākas tikšanās ar viņa ģimenes locekļiem.”*, atzīst to par pietiekamu iemeslu 8. panta piemērojamībai. Precīzāk gan Pieteicējam būtu bijis nepieciešams atsaukties uz “ģimenes dzīves” tiesībām. Kā ECT ir atzinusi savā praksē, *jēdzienam privātā dzīve nav iespējams un nepieciešams atrast izsmeļošu definīciju. Nebūtu pareizi to ierobežot tikai ar personas “iekšējo sfēru, [...] bet tā ietver [...] arīdzan līdz zināmai robežai arī tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem.”*⁴⁴ Valdība tam neiebilst un pievienojas šim uzskatam, līdz ar to atzīstot, ka:

Pieteicēja sūdzība ietilpst Konvencijas 8. panta tvērumā.

6.3. Diskriminējošā norma ir noteikta ar likumu

[69] Diskriminējošā norma Pieteicēja ieskatā ir Apcietinājumā kārtības turēšanas likuma 12. panta 1. daļas 6. punkts, kas nosaka, ka

*“apcietinātajai personai [...] ir tiesības uz vismaz stundu ilgu tikšanos [...] ne retāk kā reizi mēnesī”*⁴⁵ Savukārt Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45. panta 1. rindkopa nosaka „īslaicīgas” un „ilglaicīgas” satikšanās ilgumu:

Ar brīvības atņemšanu notiesātajiem [...] ir iespējas satīkties ar radīniekiem un citām personām bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes: īslaicīgi — uz laiku no vienas stundas līdz divām

⁴³ ECT 2012. gada 17. aprīļa spriedums lietā Pjehnovičs pret Poliju Nr. 20071/07, 212. rindkopa.

⁴⁴ ECT 1992. gada 16. decembra spriedums lietā Niemiets pret Vāciju, Nr. 13710/88, 29. rindkopa.

⁴⁵ Apcietinājumā turēšanas kārtības likums: "Latvijas Vēstnesis", 103 (3471), 04.07.2006.

stundām, lai veicinātu sociāli lietderīgu saikņu saglabāšanu un atjaunošanu; ilglaicīgi — uz laiku no sešām līdz četrdesmit astoņām stundām, lai veicinātu radniecisko un ģimenes sakaru saglabāšanu.

[70] Normām, kā jau minēts iepriekš, jābūt pieņemtām pienācīgā kārtā, pietiekami skaidrām un tādām, kas ļauj saprātīgi paredzēt iespējamās tiesiskās sekas. Valdībai nav šaubu, ka minētās normas izpilda dotos kritērijus.

Līdz ar to secināms, ka normas ir noteiktas ar likumu.

[71] Ja ir konstatēta diskriminācija 14. panta izpratnē, ar „Objektīvs un saprātīgs attaisnojums” jāsaprot tāds attaisnojums, kuram⁴⁶:

1. Ir leģitīms mērķis
2. Līdzekļi tā sasniegšanai ir samērīgi ar panākamo mērķi

6.4. Diskriminācijas esamība konkrētajā situācijā

[72] Pieteicējs pieteikumā ECT sūdzas, ka ir aizskartas viņa tiesības uz privāto dzīvi. Līdz ar to Pieteicējs prezumē diskriminācijas esamību, jo salīdzināšos apstākļos attieksme pret viņu bijusi atšķirīga, līdz ar to jāvērtē sekojoši aspekti:

1. Vai diskriminācija ir konstatējama 14. panta izpratnē kopsakarā ar 8. panta iespējamu pārkāpumu?
2. Vai Pieteicējs ir bijis vienādos un salīdzināšos apstākļos ar notiesātajiem un pret viņu attieksme bijusi atšķirīga?
3. Vai diskriminācijai ir leģitīms mērķis?
4. Vai līdzekļi tās sasniegšanai bijuši samērīgi ar panākamo mērķi?

[73] Pirmkārt, Valdība norāda, ka 14. pants *expressis verbis* neiekļauj privātās dzīves aizskārumu kā diskriminācijas kritēriju. Valdība tomēr atsauca uz ECT judikatūru⁴⁷, kur atzīts „*jebkura cita stāvokļa*” Konvencijas 14. panta izpratnē var iekļaut sevī arī tiesības uz privāto dzīvi Konvencijas 8. panta izpratnē, kas nepagērē, bet arī neizslēdz diskrimināciju pēc ģimenes stāvokļa.

Līdz ar to prasība ietilpst 14. panta tvērumā un tā tiks skatīta kopsakarā ar 8. panta pārkāpumu.

6.5. Attieksme ir atšķirīga nesalīdzināšos apstākļos

[74] Otrkārt, jāvērtē, vai Pieteicējs atradies vienādos un salīdzināšos apstākļos ar notiesātajām personām un vai pret viņu attieksme bijusi atšķirīga nekā pret notiesātām personām. Valdības ieskatā persona uzskatāma par notiesātu gadījumā, ja spēkā stāties notiesājošs spriedums, līdz ar to nevar

⁴⁶ECT 2009. gada 18. februāra spriedums lietā Andrejeva pret Latviju Nr.55707/00, 81. rindkopa.

⁴⁷ECT 2015. gada 23. jūnija spriedums lietā Costel Gaciu pret Rumāniju Nr. 39633/10, 49. un 52. rindkopa.

prezumēt, ka Pieteicējs atrastos salīdzināmos apstākļos ar notiesātajiem, no kā izriet arī atšķirīgas attieksmes attaisnojums, jo atšķirīgos apstākļos atrodošām personām apriori būtu jāpiemēro atšķirīga attieksme. Apcietinātai personai apelācijas rezultātā vēl ir tiesības tapt attaisnotai. Turpretī notiesātām personām šādas tiesības nav. ECT ir devusi valstīm plašu iespēju iztulkot iespējas uz ilgstošajām tikšanās reizēm. Pats atšķirīgas attieksmes fakts aizkar Pieteicēja tiesības 8. panta izpratnē, taču nenozīmē to pārkāpumu⁴⁸. ECT dalībvalstu praksē nav vienota uzskata par nepieciešamību nodrošināt apcietinātajam ilgstošo satikšanos.⁴⁹Piedevām ECT neuzliek par pienākumu valstij nodrošināt ilgstošās tikšanās un dalībvalstīm ir garantētas plašas tiesības interpretēt ilgo satikšanos nepieciešamību, izejot no sabiedrības un indivīdu vajadzībām, lai apmierinātu Konvencijas prasības.⁵⁰ Pirmos lūgumus par ilgstošu tikšanos ar ģimeni Pieteicējs iesniedza jau 1 un 4 mēnešus pēc apcietinājuma piemērošanas. Otrais lūgums tika iesniegts nedaudz vairāk kā pēc 8 mēnešiem no apelācijas ierosināšanas brīža. Apcietinājums saskaņā ar Kriminālprocesa likumu par īpaši smagiem noziegumiem var tikt piemērots līdz pat 24 mēnešiem. Kontekstā ar Pieteicēja lūgumiem, šie nav salīdzināmi laika intervāli. Turklāt Varnas pret Lietuvu lietā tika saņemtas arī apcietinātā sievas vēstules, kādas netika iesniegtas konkrētajā gadījumā. Varnas pret Lietuvu gadījumā, apsūdzētais tika arīdzan pārvietots no vienas brīvības atņemšanas iestādes uz otru vairākas reizes, kurās pieteicējs, pretēji likuma regulējumam, nevarēja saņemt ilgstošās tikšanās, kas netika konstatēts konkrētajā gadījumā. Lietā Epnors Gefners pret Latviju tika konstatēts, ka netiek pārkāptas Konvencijas normas pieteicējam sūdoties par ieslodzījuma apstākļiem. Minētajā spriedumā ECT atsauca arīdzan uz Satversmes tiesas spriedumu 2008-42-01⁵¹, kurā vērtēta minētās normas atbilstība Satversmei tās vecajā redakcijā, kura pēc sprieduma pasludināšanas tika grozīta un no 2011. gada 11. augusta minētā norma nav mainīta. Tā ir mainīta tādā veidā, lai nodrošinātu apcietinātajiem ierobežojumu atcelšanu, kas saistīti ar antikonstitucionālu satikšanās ilguma ierobežojumu.

[75] ECT pamatprincips, izspriežot lietas, ir neaizstāt kompetentās vietējās iestādes, bet gan pārbaudīt tos lēmumus, kurus savas kompetences ietvaros ir pieņēmušas varas iestādes, kuri skar Konvencijā garantētās tiesības. Svarīgi ir tas, vai iemesli, attaisnojot veiktās darbības, kas skar Pieteicēja 8. pantā garantētās tiesības, bija atbilstoši un pietiekami⁵². Valdība uzskata, ka tie ir bijuši atbilstoši un pietiekami. Minētā lieta atšķiras no Varnas pret Lietuvu minēto gadījumu. Varnas pret Lietuvu lietā, pretēji Pieteicēja minētajam gadījumam, tiesa bija atteikusi ilgstošo tikšanos pirmo reizi vairāk nekā

⁴⁸ECT 2008. gada 9. Oktobra spriedums lietā Moiseyev pret Krieviju, Nr. 62936/00, 246. rindkopa.

⁴⁹ECT 2012. gada 29. maija spriedums lietā Epnors-Gefners pret Latviju Nr. 37862/02, 55. rindkopa.

⁵⁰Sk. ECT 2007. gada 4. decembra spriedums lietā Dikson pret Apvienoto Karalisti [GC] Nr. 44362/04, 81. rindkopa, ECHR 2007-V.

⁵¹Satversmes tiesas 2009. gada 23. aprīļa spriedums lietā Nr. 2008-42-01, secinājumu daļas 17.1. un 17.2. punkti.

⁵²Sk. mutatis mutandis ECT 2010.gada 27. jūlija spriedums lietā Gineitiene pret Lietuvu Nr. 20739/05, 37. punkts.

2 gadus pēc apcietinājuma piemērošanas apcietinātajam⁵³. Tomēr Pieteicējs šādus lūgumus izteica jau samērā ātri pēc notiesāšanas.

Pieteicējs neatrodas salīdzināmos apstākļos ar notiesātajiem

6.6. Atšķirīgās attieksmes leģitīmais mērķis

[76] Konvencijas 8. panta 2. daļa *expressis verbis* nosauc leģitīmu mērķu uzskaitījumu, ar kuru var tikt pamatota tiesību uz privāto dzīvi ierobežošana. Tādi ir atbilstoši šī panta konstrukcijai: “*lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.*” Tāpat ECT praksē ir atzīts, ka 8. panta 2. daļā norādītie leģitīmie mērķi ir ļoti īsi un konkrēti, tie jāinterpretē šauri⁵⁴.

[77] Valdība tālāk vērtēs arī leģitīmo mērķi. Minētajam ierobežojumam ir leģitīms mērķis, proti, nodrošināt netraucētu procesa norisi un taisnīgu lēmumu pieņemšanas procesu. Valdība iepriekšminētajā lietā ir, atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumu, secinājusi, ka diskriminējošās normas leģitīmais mērķis ir arī sabiedrības drošība.⁵⁵ Ņemot vērā Pieteicēja bažas par pārāk lēno apelācijas instances tiesvedību, Valdībai kā atbildētajai rodas pamatotas šaubas, vai nodrošinot ilgstošo tikšanos apsūdzētajam, vēl vairāk netiks ierobežotas apelācijas instances iespējas uz ātru kriminālprocesa norisi, jo viņa sievai varētu tikt minēta informācija, kas apgrūtinātu izmeklēšanu tādā veidā nonākot pretrunā ar normas leģitīmo mērķi. Papildus valdība atsaucas arī uz apelācijas instances pārejošo raksturu salīdzinājumā ar notiesājošo spriedumu, kas attaisno atšķirīgas attieksmes esamību⁵⁶. Arī ECT savā praksē ir definējusi leģitīma mērķu esamību, lai novērstu noziegumus un nekārtības.⁵⁷

Atšķirīgajai attieksmei ir leģitīms mērķis.

6.7. Diskriminācija ir samērīga ar leģitīmo mērķi

[78] Valdībai visbeidzot jāpamato, ka atšķirīgā attieksme ir samērīga ar leģitīmo mērķi. ECT 14. pantam.

[79] Valdības ieskatā līdzekļi leģitīma mērķa sasniegšanai ir bijuši samērīgi. Apcietinātās personas tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi ir ierobežotas jau pēc būtības, kas izriet no personas apcietinātā statusa, kā pamatoti *mutatis mutandis* minēts lietā Varnas pret Lietuvu. Šā paša sprieduma 101. punktā minēta arī nepieļaujama situācija, kad apsūdzētais, kurš turpinātu baudīt notiesātā tiesības

⁵³ ECT 2013. gada 9. jūlija spriedums lietā Varnas pret Lietuvu Nr. 42615/06, 36. rindkopa.

⁵⁴ Sk. *mutatis mutandis* ECT 2014. gada 1. jūlija spriedumu lietā S.A.S. pret Franciju, 43835/11 114. rindkopa.

⁵⁵ ECT 2012. gada 29. maija spriedums lietā Epnerns-Gefners pret Latviju Nr. 37862/02, 33. rindkopa.

⁵⁶ Turpat.

⁵⁷ ECT 2003. gada 29. aprīļa spriedums lietā Aliev pret Ukrainu Nr. 41220/98, 188. rindkopa.

faktiski saņemtu atšķirīgu attieksmi, esot salīdzināmā situācijā ar notiesātajiem, kas raisītu diskriminācijas draudus pašus par sevi attiecībā pret notiesātām personām⁵⁸. Izvēlētais līdzeklis ir samērīgs, jo nav iespējams atrast otru tik pat efektīvu līdzekli minētā mērķa sasniegšanai kā apcietinājums. Tādā veidā tiek nodrošināta valsts spēja kontrolēt apsūdzētā darbības, kas iekļauj sevī satikšanos ar dažādiem cilvēkiem, tai skaitā laulāto. Pieteicējs nenoliedz, ka viņam ir tikusi nodrošināta likumā noteiktā iespēja uz īslaicīgo tikšanos. Valsts ievēro un ņem vērā, un savu likumā noteikto pilnvaru robežās arī nodrošina apsūdzētajiem tiesības uz tikšanos ar ģimenes locekļiem. Tādēļ nevar uzskatīt, ka „ģimenes saites” pilnībā izirtu. Turklāt ilgstošās tikšanās nav vienīgais veids, kā Pieteicējs var sazināties ar sievu un bērniem.

[80] Turklāt, Valdība norāda, ka pēc Pieteicēja teiktā, viņš ar sievu ir precējies jau gandrīz 10 gadus. Tādēļ ir maz ticams, vai tiešām iesniedzēja sieva nekad nav zinājusi par Pieteicēja iespējamajām kriminālsodamajām darbībām 10 gadus atrodoties ar šo cilvēku laulībā. Sekojoši, ierobežojot šo personu tikšanos, tiek novērsta iespēja, ka Pieteicējs varētu nodot savai sievai kādas ziņas, par kurām sieva, vīram esot brīvībā, būtu zinājusi. Ņemot vērā faktu, ka apelācijas tiesvedībā lieta tiek skatīta no jauna, nevar izslēgt, ka viņa sieva kādā brīdī varētu tikt noplatināta kā lieciniece pret pašas vīru, tādēļ ierobežojums ir samērīgs. Līdzīgā lietā Van der Heidens pret Nīderlandi ECT, ņemot vērā faktu, ka primārā novērtēšana, vai indivīda tiesības uz privāto dzīvi ir aizskartas, ir uzliktas nacionālajiem orgāniem atzina, ka gadījumā, ja sievietai būtu jādod liecības šajā lietā, Pieteicēja tiesības nebūtu pārkāptas, nenodrošinot viņam ilgstošās tikšanās.⁵⁹

[81] Attiecībā uz apsūdzētā minētajiem „īpašajiem apstākļiem”, kas liktu viņam nodrošināt ilgstošo tikšanos, Valdība uzskata, ka šāds arguments ir nepamatots. Pirmkārt, ja ECT to uzskatītu par pamatotu iemeslu, lai dotu tiesības apsūdzētajam uz ilgstošo tikšanos, tas radītu nevēlamu precedentu, kuru izmantojot, apsūdzētie (vai minētās lietas kontekstā Pieteicēja ieskatā arī notiesātie), sāktu lūgt šādas tikšanās, balstoties uz „īpašiem apstākļiem”. Valdība norāda, ka ECT praksē nav definēts kāds „īpašs apstāklis”, kas ļautu apsūdzētām personām tomēr pretendēt uz ilgstošo tikšanos, ja tāda nav paredzēta nacionālajā tiesību sistēmā. Šajā saistībā ECT ir atzinusi, ka tās uzdevums nav aizstāt vietējās iestādes tiesas spriešanas funkcijas. Otrkārt, Valdība uzsver, ka valstij būtu īpaši grūti pārbaudīt, vai šāds „īpašs apstāklis” patiešām eksistē realitātē, vai tas ir tikai minēts kā attaisnojums, lai gūtu tiesības uz šādu ilgstošo satikšanos. Treškārt, tiesa norāda, ka vēlme radīt pēcnācējus ir dabiska cilvēka vēlme. Tātad pilnīgi dabiski, ka šāda vēlme būt kopā ar laulāto arī ilgstoši piemīt ne tikai Pieteicējam, bet arī citiem apcietinātajiem. Saistībā ar iepriekšminēto, Valdība vērš ECT uzmanību arī uz Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta 3. daļu, kas nosaka, ka, *cietuma*

⁵⁸ ECT 2013. gada 9. jūlija spriedums lietā Varnas pret Lietuvu Nr. 42615/06, 97. rindkopa.

⁵⁹ ECT 2012. gada 3. aprīļa spriedums lietā Van der Heidens pret Nīderlandi Nr. 42857/05, 55-56, 63. rindkopa.

administrācija [..], lemjot pat tikšanās ilgumu un biežumu,[..] izvērtē nepieciešamību nodrošināt vienādas tikšanās iespējas visiem apcietinātajiem.

Līdzekļi normas sasniegšanai ir samērīgi ar tū leģitīmo mērķi

Pieteicēja prasība par Konvencijas 14. panta kopā ar 8. panta pārkāpumu nav pamatota un ir noraidāma

7. LITERATŪRAS SARAKSTS

Normatīvie akti

1. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 143/144 (858/859), 13.06.1997.
2. LR Civillikums "Valdības Vēstnesis", 41, 20.02.1937.
3. Kriminālprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr. 74 (3232)
4. Arodbiedrību likums, Latvijas Vēstnesis 25.03.2014, Nr. 60 (5120)
5. Ministru kabineta noteikumi Nr.423 "Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi", Latvijas Vēstnesis 02.06.2006, Nr. 86 (3454)
6. Latvijas Sodu izpildes kodekss, Ziņotājs 01.01.1971, Nr. 1
7. Latvijas Republikas Satversme, Latvijas Vēstnesis 01.07.1993, Nr. 43.
8. Apcietinājumā turēšanas kārtības likums: "Latvijas Vēstnesis", 103 (3471), 04.07.2006.

Ārvalstu tiesu prakse

1. ECT 2013. gada 9. jūlija spriedums lietā Varnas pret Lietuvu Nr. 42615/06
2. ECT Lielās Palātas 2000. gada 26. oktobra spriedums lietā Kudla pret Poliju Nr. 30210/96
3. ECT 1980. gada 6. novembra spriedums lietā Van Oosterwijck pret Beļģiju, Sērija A Nr. 40, 18. lpp
4. ECT 2002. gada 29. janvāra spriedums lietā A.B. pret Nīderlandi, Nr. 37328/97
5. ECT Lielās Palātas 2016. gada 5. Jūlija spriedums lietā Jeronovičs pret Latviju Nr. 44898/10
6. ECT 2005. gada 16. jūnija spriedums lietā Storck pret Vāciju Nr.61603/00
7. ECT 2003. gada 24. jūlija spriedums lietā Smirnova pret Krieviju Nr. 46133/99 un 48183/99
8. ECT 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Del Rio Prada pret Spāniju Nr. 42750/09
9. ECT 2012. gada 30. oktobra spriedums lietā Grubic pret Horvātiju Nr.5384/11
10. ECT Lielās Palātas 2017.gada 23.februāra spriedums lietā De Tommaso pret Itāliju Nr.43395/09
11. ECT 2008. gada 20. maija spriedums lietā Gülmez pret Turciju Nr. 16330/02
12. ECT 2007. gada 4. decembra spriedums lietā Dickson pret Lielbritāniju Nr. 44362/04
13. ECT 1987. gada 28. oktobra spriedums lietā Inze pret Austriju, Sērija A Nr. 126. lpp
14. ECT 1975. gada 27. oktobra spriedums lietā National Union of Belgian Police pret Beļģiju
15. ECT Lielās Palātas 2000. gada 6. aprīļa spriedums lietā Thlimmenos pret Grieķiju Nr. 34369/97
16. ECT 2012. gada 17. aprīļa spriedums lietā Pjehnovičs pret Poliju Nr. 20071/07
17. ECT 1992. gada 16. decembra spriedums lietā Niemietz pret Vāciju, Nr. 13710/88
18. ECT 2009. gada 18. februāra spriedums lietā Andrejeva pret Latviju Nr.55707/00
19. ECT 2015. gada 23. jūnija spriedums lietā Costel Gaciu pret Rumāniju Nr. 39633/10

20. ECT 2008. gada 9. Oktobra spriedums lietā Moiseyev pret Krieviju, Nr. 62936/00
21. ECT 2010. gada 27. jūlija spriedums lietā Gineitiene pret Lietuvu Nr. 20739/05
22. ECT 2014. gada 1. jūlija spriedumu lietā S.A.S. pret Franciju Nr. 43835/11
23. ECT 2012. gada 29. maija spriedums lietā Epnerns-Gefners pret Latviju Nr. 37862/02
24. ECT 2003. gada 29. aprīļa spriedums lietā Aliev pret Ukrainu Nr. 41220/98
25. ECT 2012. gada 3. aprīļa spriedums lietā Van der Heidens pret Nīderlandi Nr. 42857/05

Latvijas tiesu prakse

1. Satversmes tiesas 2015. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. 2014-12-01.
2. Satversmes tiesas 2014. gada 23. aprīļa spriedums lietā Nr. 2013-15-01.
3. Satversmes tiesas 2008. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2008-02-01.
4. Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija spriedums lietā Nr. 2006-42-01.
5. Satversmes tiesas 2009. gada 23. aprīļa spriedums lietā Nr. 2008-42-01.

Interneta materiāli

1. European Court of Human Rights, Practical Guide on Admissibility Criteria, Council of Europe 2014, 23-24. lpp. (pieejams: www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Admissibility guide))
2. “The right to liberty and security of the person. A guide to the implementation of Article 5 of the European Convention on Human Rights”, Article 1 of Protocol No. 4. Human rights handbooks, No. 5, Eiropas Padome, 2002. Pieejams- <https://rm.coe.int/168007ff4b>
3. *Guide on Article 5 of the Convention – Right to liberty and security (2nd edition)*, 1. rindkopa. Pieejams - http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/echr_guide_art_5_1519715597.pdf
4. The exceptions to Articles 8 to 11 of the European Convention on Human Rights. Human rights files No. 15. Pieejams - [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15\(1997\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-15(1997).pdf)
5. Pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes izvērtēšana Satversmes tiesas praksē. Pieejams - <http://www.satv.tiesa.gov.lv/articles/pamattiesibu-ierobezojuma-konstitucionalitates-izvertesana-satversmes-tiesas-prakse/>

Grāmatas

1. Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem, 13.lpp. – 15 atsauce- JĀNOMAINA
2. Neimanis J. “Ievads tiesībās” Rīga: zv. adv. Jānis Neimanis, 2004
3. Frederic Edel The length of civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights, Council of Europe Publishing, 2007

Citi avoti

1. Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem, 27.7. punkts.